

SEZAI KARAKOÇ'UN ŞİİRLERİNDE HALK BİLİMİ UNSURLARI*

Ayşe A. DİNÇ**

Sezai COŞKUN***

ÖZET

Sezai Karakoç, 1950 sonrası Türk şiirinin öncü şairlerinden birisidir. Karakoç, çocukluğunu ve ilk gençliğini Anadolu'nun muhtelif yerlerinde geçirmiş ve üniversite yıllarına kadar duru bir Anadolu kültürü içinde yetişmiştir. Çocukluk ve gençlik yıllarını Ergani, Maden, Dicle, Kahraman Maraş, Gaziantep gibi çeşitli şehir ve kasabalarda yaşarken buralarda halkın yaşayışını, gelenek ve göreneklerini yakından gözlemlemek imkanı bulur. Bu nedenle Karakoç'un şiirini halktan ve halk kültüründen ayrı düşünmek mümkün değildir. O, yaşadığı bu yerlerde şahitlik ettiği halka ait gelenek, görenek ve adetlere şiirinde yer verir. Ancak onun şiirinde yer alan dışa ait bu gerçeklikler realitede olduğu gibi yer almazlar, şairin dimağında başkalaşmalar yepyeni imajlar halinde şiire girerler. Dışa ait bir gerçekliği hiçbir değişikliğe giymeden aynen almak Karakoç'a göre sanatın "sıfır noktası"dır. O dışa ait gerçekliği adeta suda haşlar, ölü hale getirir ve sonra onu "dikkat edilmesi istenen noktaları belirtme, bazı noktaları gölgeleme, fona ebedilik levhası yerleştirme, modelin yüzünde tutkularımızın, kaderlerimizin soluğunu gezdirme" gibi maksatlarla soyutlar. Soyutlama Karakoç'un şiirinin temel ilkelerinden biridir. Ancak şiire giren bu imajlar yalnızca Karakoç'un şiirinin halk kültürüyle iç içe oluşunu göstermez. Şüphesiz onun şiirinin matrisi "diriliştir" ve o geleneksel hayatın modern hayatla mücadelesini diriliş meselesi etrafında ele almıştır. Sezai Karakoç'un şiirlerini bu çerçevede okumak onun şiirinin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır.

Bu çalışmada Sezai Karakoç'un şiirlerinde tespit edilen halk bilimi unsurları sınıflandırılmış ve bu unsurlar şiirde yer alış biçimleri, şiirin iç realitesi etrafında oluşan anlam dünyası açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, halk bilimi unsurları, gelenek, diriliş.

* Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Arş. Gör. İnternational Burch University, Türk Dili ve Edebiyatı, El-mek: adinc@ibu.edu.ba

*** Doç. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek: scoskun@yildiz.edu.tr

ELEMENTS OF FOLKLORE IN SEZAI KARAKOÇ'S POETRY

ABSTRACT

Sezai Karakoç has been one of the pioneer poets in Turkish poetry since 1950's. During his childhood and first youth, he has been in different places of Anatolia and has grown up within a pure Anatolian culture until his university years. While living in Ergani, Maden, Dicle, Kahramanmaraş, Gaziantep and some other various cities and towns during the years of his childhood and adolescence, he could have opportunity to observe closely customs and traditions of society.

Therefore, it is impossible to think Karakoç's poem as different from people and their culture. His poems consist of traditions and customs of society in his poems that he witnessed in those cities. However, realities of outer world in his poetry do not take place as they are in reality, they rather change in the mind of poet and enter into poetry as new images. According to Karakoç, picking and not changing a reality belonging to outer world is the (0) zero point of art. He boils the reality in water and deadens it and then, so as to state the points asking attention, foreshadow some spots, place eternity signboard to the background, show around our passion and breaths of our fate on the face of the model. Abstracting is one of the basics of Karakoç's poetry.

But, those images entering into Karakoç's poems do not only show them as a whole within culture of society. Certainly, the matrix of his poetry is resurrection and he has dealt competition of traditional life against modern life with resurrection issue. Reciting Sezai Karakoç's poems in this context will make his poetry to understand easily.

In this study, folklore elements which were found in Sezai Karakoç's poems were classified and these elements were examined in terms of usage types in poem and contextual world formed around internal reality of poetry.

Key Words: Sezai Karakoç, folklore elements, tradition, resurrection.

Giriş

Bir toplumda yeni kuşaklara sözle, yazıyla, davranışla geçen değerler olarak tanımlanan geleneğin özünü, toplulukların davranışlarına temel olan alışkanlıklar meydana getirir. Alışkanlıkların ve göreneklerin geniş zaman boyutunda dönüşümüyle, birikimiyle ve aktarılmasıyla ilgili olan gelenekler gerçek anlamda bir değerler toplamıdır. (Timuçin, 2004:226) Toplumla çeşitli şekillerde temas kuran edebiyatın kaynaklarından biri de bu değerler toplamıdır. Türk edebiyatında bu yönde edebî şahsiyetini besleyen isimlerden biri Sezai Karakoç'tur. Karakoç'un şiiri gelenekten beslenen, gelenekle hesaplaşma içinde olan ve geleneği modern dünyaya taşıyıp onu dönüştürerek evrenselleştiren bir şiirdir. Ona göre edebiyat yerli bir kökten beslenmeli ancak kendisini dünya edebiyatından ve yabancı kaynaklardan mahrum bırakmamalıdır. Karakoç'a göre edebiyat, önyargılardan ve taklitlerden kurtulup Türk insanına en geniş anlamıyla eğilmedikçe gerçek

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

anlamıyla edebiyat olamayacaktır. Türk insanının köy, kent yaşamı, doğum ve ölüm karşısındaki tavrı, felsefesi, dinî yaşayışı, bayramları, mitolojisi, geleneği edebiyat ve sanat adamının karşısında bir malzeme yığını halinde durmaktadır. (Baş, 2008: 230-31-32) Edebiyatçı bu malzemeden kendi sanat heykelini kurandır. T.S. Eliot'un belirttiği gibi "şairin dimağı, sayısız duygu-düşünce komplekslerini, çeşitli ifade şekillerini ve imajları yakalayan ve bu unsurları yeni bir bileşik oluşturuncaya kadar muhafaza eden bir ortamdır." (Eliot, 2007:7) Karakoç, yaşadığı zamanın ve geçmişin şuurunda olan ve bu şuur kelimelelere dökerek yepyeni imajlar vücuda getiren mütefekkir bir şairdir. Karakoç'un şiiri kelime kullanımı, imaj meydana getirme ve hayatı algılama bakımlarından halk kültürüyle iç içe bulunan, ancak halkbilimi araştırması yapılan kitaplarda rastlanacak ölçüde bol malzemenin olduğu bir şiirdir.

Halkbilimi, bir toplumun kültürel yaşamının tamamını inceleyen bir disiplin olarak tanımlanmaktadır. Halkbilimi, insanların yaşadığı çevreyi daha iyi tanıyarak halkın duygu ve düşüncesinin temel karakteristiğini tanımda yol gösterici bir disiplindir. Bu ürünlerde Anadolu insanının dünya görüşünü, yaşama biçimi ve toplumsal sorunlarını görme imkânı buluruz. (Artun, 2010:13/14) Halkbilimi, önceleri, sözlü edebiyat ve halk gelenek ve görenekları ile ilgilenirken daha sonra doğal bilimler ve bütün güzel sanatlara karşılık gelen her şeyle ilgilenmeye başlamıştır. Halkbiliminin alanı giderek o kadar genişler ki bütün kavramları, bütün gelenek ve görenekları, bir kelimeyle tüm halk kültürünü oluşturan olayları kucaklamaya başlamıştır. (Doğan, 2007: 327-328)

Folklorik malzeme, özellikle Cumhuriyet Devri Türk edebiyatında giderek artan bir yoğunlukla kullanılmıştır. Orhan Veli gibi geleneği inkâr eden bir şair bile bu kaynaktan uzak kalamamıştır. (Enginün, 2008: 26) Şiirlerinin temelindeki dünya görüşü ve öz bakımından diğer İkinci Yeni şairlerinden ayrılan; ancak daha çok dil, söylem ve biçim bakımından bu yenileşme hareketinin öncülerinden olan Sezai Karakoç, şairliğinin ilk döneminde hâkim olan egemen politikanın aksine, Cumhuriyet döneminde zihinsel yönü ağır basan dinî/mistik bir poetika bina etmeğe çalışan, bu yönüyle sufi şiir geleneği ile yeniden bağlar kurmaya gayret eden bir şairdir. Sezai Karakoç liseyi bitirinceye değin çocukluk ve gençlik yıllarını Ergani, Maraş ve Gaziantep'te geçirmiştir. Dolayısıyla fakülte yıllarına kadar duru bir Anadolu kültürü içinde yetişir. Dinî inançlara ve geleneklere bağlı bir yaşamın sürdürüldüğü bir Güneydoğu Anadolu kasabasında ve aile ortamında geçen çocukluk, onun şiirinin en önemli kaynaklarından. Onun şiirlerindeki halkbilimi ile ilgili, metafizik ve dinî öğeler yetiştiği bu kültürel çevreden gelir. Öyle ki babası beş vakit namazını kılan, orucunu tutan, her Ramazan hatim indiren dindar bir kişidir. Kış gecelerinde çocuklarına gazavatnâmeler, siyer-i nebî gibi kitaplar okur. (Karaca, 2005:179/180) Bu nedenlerle Karakoç'un şiirini halktan ve halk kültüründen ayrı düşünmek mümkün değildir. O yaşadığı ve tanık olduğu hayattan aldığı imajları kendi şiirinin atmosferinde başkalaştırır ve yeni bir şiir dili kurar. Yaşadığı Anadolu kentindeki gelenek, görenek, adetler onun ince gözlemci kişiliğinin etkisiyle pek çok şiirinde yerini alır. Karakoç şiirinde gerçek dünyaya ait imgeleri, unsurları kullanır. Bu konudaki düşüncelerini şu şekilde dile getirir: "Sanat eseri daima dış realite ile ilgilidir dedik. Ama onun esiri değildir, ona hükmeder, onu ezer, büzer, ona şekil verir; maya kor, özünü değiştirir, makasıyla keser, tükürüğüyle yeni bir sentez meydana getirmek için yapıştırır." (Karakoç, 1956) Bu ifadeler onun şiirinin gerçek ve bir o kadar da özgün yanını ifade etmektedir.

Halkbilimi konularının eksiksiz, yeterli ve herkesin üzerinde anlaşabileceği bir çerçevesinin çizilmesinin oldukça zor olduğunu belirten Sedat Veyis Örnek, halkbiliminin konuları için 25 maddelik bir tasnif çalışması yapmıştır. Ancak her maddenin alt başlıklarının da ayrıca değerlendirilmesi gerektiğini belirtir. (Artun, 2012:4)

Bu çalışmada sınıflandırma çalışması yapılırken Erman Artun'un Türk Halk Bilimi (2012) isimli kitabı temel alınmakla birlikte Örnek'in 25 maddelik tasnifinden de Sezai Karakoç'un şiirlerinden elde edilen malzemeye göre faydalanılmıştır. Bunun yanında bu sınıflandırmaya ek

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

olarak içeriği daha iyi ifade ettiğini düşündüğümüz " mitolojik ve dinî varlıklar" adlı bir başlık açılmıştır.

1.Mitolojik ve Dinî Varlıklar

Türk halkbilimindeki sözlü gelenekler içinde insan hayatını etkileyen, inançlarla yakından bağlantılı, olağanüstü nitelikler taşıyan, gizli güçlere sahip varlıklarla ilgili pek çok anlatı vardır. Hem doğu hem de batı kültüründe rastlanan ve ortak inanç alanının tasarladığı bu varlıklar Anadolu'da cin, peri, iyi saatte olsunlar, ecinni, şeytan, pir gibi isimlerle anılırlar. İslam öncesi Türk toplulukları kendilerinin dışında kalan varlıkları tamamen ruhsuz ve ölü varlıklar olarak görmüyorlardı. Bu varlıkların başında deniz, dağ, su, ateş, ay, yıldız, pınar, kaya gibi kültler geliyordu. Buraların asıl sahipleri iye/ruh denilen bilinmeyen güçlerdi ve bunlara iyi davranmak gerektiğine inanılırdı.(Duvarcı, 2010:1-3) Sezai Karakoç, şiirinde bu varlıkları çeşitli şekillerde kullanmaktadır. "Yaz" adlı şiirinde ateşte ve suda yaşayan varlıklara, "cin atasözleri" ve "peri sayıklamalarına" yer verir. Karakoç, bu şiirde Piran adlı sembolik bir ülkeden bahseder. Karakoç'a göre, bütün uygarlıklar tarihsel mevsimlerden geçmektedir. Ancak bu tabiatın düzenliliği içinde devam eden dairesel bir mevsim seyri değildir. Uygarlık mevsimlerinde bazen yaz uzar, bazen de kış. Bazen pastırma yazları olabilir, ancak yapılması gereken, her yaz kış için yapılan hazırlıklar gibi uygarlık yazında da gelecek olan kışa hazırlık yapılmalıdır. Yoksa erken gelen bir kışın her şeyi mahvedebileceğini belirten Karakoç, bizim medeniyetimizin de uzun bir "Osmanlı Yaz" (Karakoç, 2004:76) ından sonra kışa girdiğinden bahsetmektedir. Karakoç, aydınlık bir yazı kavuşmak için yapılması gerekenin kış örtüsünü kaldırmak olduğunu söyler. İşte bir toplumun yazdan kışa geçişini anlattığı bu şiirde kullanılan ve halk tarafından bilinen bu varlıklar, onun şiirinde bilinen halleriyle yer almazlar.

Suyun ateşin ve yaranın

Kırık köpeğin ve devrik boğanın

Ateş varlıklarının su yaratıklarının

....

Cin atasözlerinin peri sayıklamalarının

Meryem gibi doğurduğu o uyurgezer yazlar¹(Yaz, s.149)

"Hızır'la Kırk Saat" isimli tahkiye tekniğine yer verilen şiirde ise cinlerden 'ayakları ters dönük' olarak bahseder. Aynı şiirde Hızır'ın halk arasında yaygın olan menkabesi anlatılmaktadır. Hızır bu menkabede Hz. Musa'ya mürşitlik yaparken hadiselerin görünmeyen yüzlerine bakarak insanların kötü olduğunu düşündükleri işleri yapar. Bu menkabeye dayalı olarak şiirde çocukların cinler tarafından götürülmesinin onlar için bir kurtuluş olduğu belirtilmektedir. Çünkü "ayakları ters dönük" bu varlıklar Hızır'ın adamlarıdır. Karakoç, Hızır'ın bu kurtarıcılık özelliğinin günümüzde de devam etmekte olduğuna işaret etmektedir. Şair, ancak çeşitli uyuşturucu maddelerle "ruh"un varlığını fark edebilen modern insana fizik ötesi âlemin öğreticisi olarak Hızır'ı gösterir.

Şuayb'in görünmeyeni benim

Ben öğrettim Musa'ya eşyanın ötesini

Şarapsız tütünsüz metafiziği

¹ Bu çalışmada kaynak olarak Sezai Karakoç'un şiirlerinin toplu olarak yer aldığı Gün Doğmadan (2009), İstanbul: Diriliş Yayınları adlı kitap kullanılmıştır.

*Yoksulu duvarını yıkayarak koruyan benim
Balıkçının kayığını delerek
Çocukları gece yarısı
Ayakları ters dönük
Çağırın ve sonsuz kar çöllerine alıp götüren
Benim adamlarım değil mi (Hızır'la Kırk Saat, s.190)*

Çeşme Türk kültüründe önemli yer teşkil eden ve etrafında görünmeyen varlıkların yaşadığına inanılan yapılardandır. Önemli bir hayat kaynağı olan çeşme terk edildiği zaman yani insandan uzağa düştüğünde canlılığını da kaybetmiş demektir. Modern kentin insan yaşamına hiç elverişli olmayan ortamında bir medeniyetin canlılığını ifade eden çeşmeler de yalnızlığa mahkûm edilmiştir. Kentte varlığını devam ettiremeyen diğer varlıklar olarak ise perilerden bahsedilir. Kent gibi " çaresiz, dilsiz âşıklar, konusu unutulmuş ağıt, kitabını kaybetmiş meczup, fabrika dumanlarında yanmış bir bülbül" den oluşan, insanlığa ait değerlerin kaybolduğu bir yerde özlenen eski bir uygarlığı temsil eden çeşme, ona canlılık veren varlıklar tarafından da terk edilmiştir.

*Kent
Kentin üst çizgisi gül çizgisi
Aralarında dolaşan
Çaresiz dilsiz âşıklar
Kitabını kaybetmiş meczuplar
Konusu unutulmuş ağıt
Fabrika dumanlarında yanmış bir bülbül
Terk edilmiş bir çeşme
Perisiz ve yankısız (Gül Muştusu, s.390-91)*

Karakoç'un sadece şiirinin değil fikir dünyasının da yapıcı kavramının "diriliş" olduğu mitolojik veya dinî kavramların kullanılmasında apaçık görülür.

2. Geçiş Dönemleri (doğum-evlilik-ölüm)

Geçiş dönemleri insan yaşamının en önemli merhaleleridir. Bu dönemler içerisinde bir milletin kültür kodlarının izlerini sürmek mümkündür. Geçiş dönemlerinin sosyal, psikolojik ve ekonomik pek çok işlevi bulunmaktadır. Kişi bu dönemlere ait seremonilerle yaşanan değişikliği ilan eder ve toplum tarafından kabulünü sağlar. (Artun, 2012:148) Sezai Karakoç'un şiirinin temel temalarından biri insandır. İnsanın; kadın, erkek, çocuk, genç, yaşlı ayırmadan her türlü halini onun şiirinde bulmak mümkündür. Sezai Karakoç, insanı içinde yaşadığı toplumla birlikte ele alır. Ona göre, tek başına bir adada yaşayan "Robenson" bile mutlak anlamda yalnız değildi. Daha önce içinde yaşadığı ve kendi içinde saklı bir toplumla birlikteydi. (Karakoç, 2004: 24) Bu bağlam içerisinde Sezai Karakoç'un şiirinde yaşayan insan kendi toplumunun bütün geçiş dönemlerine şahitlik eden insandır. Dolayısıyla geçiş dönemleri de insan yaşamında yer alan unsurlar olarak ayrıntılarıyla birlikte Karakoç'un şiirinde yerlerini alırlar.

Halkbilimi içerisinde geçiş dönemleri ile ilgili inançların eski Türk kültürüyle bağları bulunmaktadır. Âdet ve inanışlar toplumsal ve kültürel değişmelere göre yeniden şekillenirler. Bugün bu türden pek çok inanışın İslamiyet'e aitmiş gibi yaşatıldıkları bilinmektedir. (Artun, 2010:133) Sezai Karakoç geçiş dönemlerine ait pek çok geleneği, inanışı anlamı güçlendirmek,

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013*

derinleştirmek, fikrini geleneğe yaslanarak daha anlaşılır ve belirgin hale getirmek için kullanmaktadır.

2.1.Doğum

Doğum, Karakoç'un şiirinde yer alan geçiş dönemlerinden biridir. İnsanlar, özellikle "geçiş" anlarında, zararlı dış etkilerle ve doğaüstü kuvvetlerden gelen tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu tehlikelere karşı koymak için birtakım büyüsel ritüellere, çarelere başvururlar. Gebe kadın, doğacak çocuğunu birtakım zararlardan korumak ve ona arzu ettiği nitelikleri verebilmek için, daha gebelik sırasında bazı yiyeceklerden ve eylemlerden kendisini uzak tutmak zorundadır. Birçok toplum kesiminde doğum ve doğumun safhalarında âdetin, batıl inancın çokça yer aldığı sürecin âdeta bunlar tarafından idare edildiği görülmektedir. Doğumla ilgili âdet, inanma ve bunlara bağlı pratikler günümüzde de sürmektedir.

Bu inanışlara bağlı olarak; halk kültüründe birtakım olağanüstü halleriyle insanların yaşamında etkileri olduğu inanılan esrarengiz yaratıkların varlığına inanılır. Olağan dışı kimi şartlar içinde onları gördüklerini öne sürenler vardır. "Cin, peruni, mekir" gibi adlarla anılan bu varlıkların tekin olmayan yerler, örenler, mezarlık gibi yerlerde olduğuna inanılır. (Peker, 2008: 24)

Sezai Karakoç'un şiirinde karşımıza çıkan albasması ise Anadolu'nun pek çok yerinde lohusalık döneminde annenin doğum sonrası hayatını etkileyen bir inanış olarak yaşamaya devam etmektedir. Çeşitli şekillerde görünen alkarısı lohusanın ölümüne bile sebep olabilecek, korkulması gereken bir varlıktır. Lohusanın yalnız bırakılmaması, aynanın üstünün örtülmesi gibi inanışlar bu varlıktan korunmak için yapılan uygulamalardır. (Peker, 2008: 24)

Karakoç, Anadolu'da günümüzde de yaşayan bu inanışa "Hızır'la Kırk Saat" adlı şiirinde yer vermektedir. Hızır, yeryüzünde mirasına sahip çıkacak çocukları alkarısından kurtarmak için çeşitli tedbirler almaktadır.

Bir beni anan doğuran kadınlar kaldı

Çocuklarını kaçırmazın diye al kadınları

Elmalarını ısırırım öfkeyle

Rüzgârına bir çıban tohumu ekdim

Böylece iz bıraktım

Benim mirasıma yeryüzünde

Yel çıbanı çıkaranlar konacaklar bilmeden (Hızır'la Kırk Saat, s.178)

Aynı şiirin bir diğer bölümünde ise yine bu inanış bir benzetme unsuru olarak yer almaktadır.

Ayın şakırtısına koştular

Ayağın zaferini kutlarken

Altın parçası çakıllar

İlk çocuğunu doğurmuş

Bir kadından daha çok al tutmuşular (Hızır'la Kırk Saat, s.248)

Bir peygamber kıssasından yola çıkarak, cennet kadınlarından Asiye'nin al kadınlarını dışarı savdığını söyler.

Suya bırakılmış çocuğu

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Kurtaran kadın Asiye

Savıyordu al kadınlarını dışarı (Hızır'la Kırk Saat, s.267)

Karakoç'un şiirinde halkbilimi unsurlarına yer vermesinin sebebi bizzat halkın içinden çıkıp gelmesidir. O şahit olduğu her şeyi entelektüel bir altyapıya sahip şiirinde bir arka plan olarak kullanır. Şiirlerinde kurmak istediği dünyanın ipuçlarını verirken ya da yaşadığı dünyanın eleştirisini yaparken kullandığı bu unsurlar onun halkın içinden biri olarak bunu yaptığını göstermektedir. Şiirlere dikkat edildiğinde albasmasından korunan çocukların varlıkları dikkati çeker. Şair halkın gündelik hayatına ayna tutmaktan öte, bu hayattaki bir unsuru, diriliş nesli bağlamına oturtarak, bu neslin korunmasına vurgu yapar. Albasması, diriliş neslini alıp götürecektir hemen her şeyi içeren bir tehlikenin adı olur böylece.

2.2.Evlilik

Evlilik müessesesi insan neslinin devamını sağlayan, milletin temel taşını oluşturan ve ilk insandan itibaren süregelen bir kurumdur. Milletlerin yaşayışına, karakterlerine, inanışlarına göre oluşan törenler, âdetlerle kutlanmakta ve kurulmaktadır. Özellikle Türk kültüründe evliliğe geçiş pek çok âdet ve geleneğin yerine getirilişiyle birlikte olmaktadır. Söz kesme, nişan, kına gecesi, düğün gibi belli aşamaların gerçekleşmesinden sonra evlilik gerçekleşebilmektedir. Sezai Karakoç yaşadığı kasabada şahit olduğu âdetleri, inanışları şiirine taşımıştır. " Köpük" şiirinde Anadolu'da yaygın olan düğün pilavı için kızların birlikte düğüne gitmeleri anlatılmaktadır. Ancak bu kullanımlar" düğün böceği" gibi alışılmamış bağdaştırmalardır.

Başkasının düğününe giden

Kendi düğününe giden kızlar

Karacadağ pirinci ayıklamayan

.....

Düğün düğün böceği ve düğün çorbası (Köpük, s.137)

" Hızır'la Kırk Saat" şiirinde, gelinin Perşembe günü –bugünkünden farklı olarak- güveyin evine götürülmesi anlatılmaktadır. Devamında nişan töreni, kına gecesi, güveye yardımcı olan sağdıç gibi yöresel kavramlar şiirde yer almaktadır.

Gelinler götürülürken perşembe akşamları

Kaç kez yerinde durdurdum güvey atlarını (Hızır'la Kırk Saat, s.187)

Nişanlarda gül şerbeti içilir

Gün doğmadan önce

Her tepe

Sanki bir düğünün kına gecesi (Gül Muştusu, s.389)

" Şair" şiirinde Sezai Karakoç aşına olduğumuz bu kavramları günlük kullanımından farklı olarak, alışılmamış bağdaştırmalarla birlikte kullanmaktadır. " Güveysiz düğün aşısı" , " günlük güneşlik sağdıçlar" bunlardandır.

Ak çuhama ört üstüne develerin

Kulaklarını kısıp dünya ertesi sesleri zapteden

Güveysiz düğün aşısında gülümseyen

Gelinler kınalı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Günlük güneşlik sağdıçlarca yöneltlen (Şair, s.610)

Halk geleneğinde gelin alma, gelin indirme gibi düğünlerde yer alan pek çok âdet vardır. Gelin indirme sırasında gelinin evlilik sonrası hayatı için gerçekleşmesi istenen dileklerin yerine gelmesi için çeşitli inanışlar bulunur. Gelin yeni evine geldiğinde yumurta kırmak da bunlardan biridir. Diyarbakır yöresinde uygulanmaktadır. (Artun, 2005:117)

Toprağı zindana koyduk biz

Üzerine yedi kilit vurduk biz

Kaç gelinin alnında yumurta kırdık biz (Şahdamar, s.42)

Halk arasında yaygın olan ve gelin eve geldiği sırada evliliğin iyi geçmesi yapılan bu uygulama Sezai Karakoç'un şiirinde olumsuz bir özellik olarak yer alır. Bu şekilde geleneğin bozulması vurgulanır.

2.3.Ölüm

Hayatın en önemli gerçeği olan ölüm, etrafında pek çok inanışın ve âdetlerin toplandığı geçiş dönemlerinden biridir. Ağıt ise ölünün arkasında duyulan üzüntüyü duyuran sözlü geleneğe ait bir türdür. Eski Türklerden beri devam eden bu gelenekle birlikte ağıtçılık mesleği oluşmuştur. Kültürel ürün olarak değerlendirilen bu geleneğin tarih içinde dünyanın çeşitli yerlerine dağılmış olan Türklerde ve Anadolu topraklarının birçok yerinde zayıflamış da olsa hâlâ devam ettiği görülmektedir. (Artun, 2004:9) Sezai Karakoç ise yaptığı şair tarifinde şairi, bütün insanlığa ağıt yakan ama kendi ağıtını yazmadan ölen bir ağıtçıya benzetmektedir.

Şair o büyük ağıtçı geldi dünyamıza

Günlerce gecelerce ağlattı bizi

İrili ufaklı ölenlerimizin ardından

Öldü ve kendi ağıtını yazmadan gitti (Şairlere ve Şiire Dair Dörtlükler, s.623)

"Gül Muştusu" adlı şiirde ise kan davası yüzünden evladını yitirmiş bir annenin yaktığı ağıt yer almaktadır. Şair ağıt formatında ve bir annenin ağzından yazdığı şiiri asıl şiir metnine bir ek olarak yerleştirir.

Bir ağıt yükselir tutar doğuyu batıyı

Yıkıldı dağlar yıkıldı

Evimin üstüne güpegün

Güneş yaktı ekini

Kuş bitirdi tarlamı (Gül Muştusu, s.395)

Bir başka yerde ise "kent aralarında dolaşan konusu unutulmuş ağıt" lardan bahseder. Kent pek çok insanî değerini öldüğü bir yerdir, kentte ağıt havası vardır.

Kent

Kentin üst çizgisi gül çizgisi

Aralarında dolaşan

.....

Konusu unutulmuş ağıt (Gül Muştusu, s.390-91)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Kişi öldükten sonra yapılan pek çok ritüel vardır. Bunlardan birisi de ölünün yüzünü örtmek, cennet bitkisi olduğuna inanılan bazı bitkilerin ölüyü yıkama suyuna konulmasıdır. (Artun, 2005:191) Sezai Karakoç bu inanışları başkalaştırarak şiirine taşımaktadır.

Kurumuş kullanılmamış karpuzlar mı

Hastalara soy kadınların armağanı

Horoz tüyü nerde incir yaprakları

Örtmek için yüzünü ölen adamın (Kapamak İçin Gözlerini, s.107)

Tabiatın ve kendi özünden uzaklaşan insan ölümünde de gözlerini örtmek için ne bir horoz tüyü ne de incir yaprağı bulabilir. Bu modern hayatın insanı bütün yönleriyle kuşatmasına yönelik yapılan bir eleştiridir.

3.Bayramlar, Törenler, Kutlamalar

Bayramlar, törenler, kutlamalar Türklerin İslamiyet öncesi ve sonrası hayatlarında çeşitli şekillerde her zaman var olmuştur. Tarihî kayıtlara göre Türklerin Hunlardan beri bayram ve törenleri vardır. (Artun, 2012:282) Türü sebeplere bağlı olarak yapılan bu kutlamaların bazıları bütün bir topluluğa yayılırken bazıları daha dar sınırlar içinde kutlanmaktadır.

3.1.Bayramlar

Bayramlar, kökenlerini grup hayatından alan ve kolektif bir olgu olarak takvime bağlı günlerde yapılan ve toplumun kimliğini oluşturmada ve devam ettirmede önemli role sahip kültürel aktivitelerdir. Biçim ve kuralları geleneksel olarak belirlenmiş bir dizi gösteriden meydana gelen bayramlar toplumun dinî ve millî duyguların canlı tutulmasına yarayan güç kaynaklarının en önemlisidir. (Artun, 2012:281)

3.1.1.Dinî Bayramlar

Kasaba ve kent hayatını canlandıran en önemli günler bayramlardır. Karakoç, bir kurban bayramı sabahını şu şekilde anlatmaktadır. Dinî inancın günlük hayata yansıma biçimini gördüğümüz bu anlatımda bir aile ortamında yaşanan bayram sabahına şahitlik ederiz.

Kurban bayramında ortalık ışımadan uyanılır lambalar yakılır

koyunlar üstüne bir ışık düşer dağ ışığından önce

Kurban bıçak sesini duyar horoz sesinden önce (Hızır'la Kırk Saat, s.205)

Sezai Karakoç, insanın kendisiyle barışık bir şekilde yaşadığını düşündüğü kasaba hayatından bir kesit sunarak beklediği ve özlediği hayatın nasıl olduğuna dair ipuçları verir.

3.2.Törenler

Çeşitli nedenlere bağlı olarak düzenlenen törenler öncesi ve sonrasında pek çok ritüelin uygulandığı kutlamalardır. Bölgesel farklılıklar gösterse de Anadolu'nun pek çok yerinde benzer şekilde kutlanmaktadır.

3.2.1.Dinî- Millî Kökenli törenler

Dinî ve millî sebeplere bağlı olarak yapılan bu törenler sünnet ve hacı uğurlama gibi dinî, asker uğurlama veya karşılamada olduğu gibi millî özellikler taşımaktadır. (Artun, 2012: 290-91-92-93)Toplumun birlik ve beraberliğini korumada önemli bir rol üstlenen bu törenler çeşitli gelenek ve göreneklere bağlı olarak kutlanmaktadır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

3.2.1.1.Sünnet

Erkek çocuğu sünnet ettirmek, İslam'ın kabulünden sonra Türk kültürü içerisine girmiş önemli bir unsurdur ve bölgesel farklılıklar gösterse de genellikle büyük şölenlerle kutlanır. "Sünnet deyince aklımıza gelen en önemli kavram ise kirveliktir. Kirvelik kavramı, Anadolu'da çeşitli bölgelerde görülür; özellikle Aleviler arasında daha yaygındır. Kirvelik, sünnet düğünü masraflarının bir başkası tarafından karşılanması ile dostluğu ifade eder. En önemli fonksiyonlarından biri ise, taraflara statü kazandırmasıdır. Statü kazanmak iki taraflıdır. Yani erkek çocuk sahibi, A şahsını kirve yapmakla o kişi bir statü kazanırken, aynı zamanda kirve vasıtasıyla çocuk ailesi de statü kazanmaktadır." (Gökçen, 2008: 34) Kirve sünnet töreni sırasında çocuğun yardımcı ve daha sonraki hayatında da söz sahibi biri olarak önemli bir konumdadır. Karakoç'un şiirinde bu geleneğe rastlamaktayız.

Ben sünnet olurken

Göstermişti kirvelerim

Horozlarla birlik havadan geçen

Böyle bir eleğimsağma yayı (Taha'nın Kitabı, s.300)

Kirve sünnet olan çocuğun korkusunu azaltmak ve onu eğlendirmek için dikkatini başka yönlere çekmeye çalışır. Bunlardan birisi Sezai Karakoç'un şiirinde oldukça farklı bir çehreye bürünerek yer alır.

3.3.Mevsimlik Törenler

Bütün milletlerde olduğu gibi Anadolu'da da ay, yıl, mevsim değişiklikleri törenlerle kutlanmıştır. Bu törenlerin yapılış biçimleri coğrafyaya, ekonomik yapıya, inanca bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Anadolu'da doğanın canlanması için oynanan oyunların tarihleri genellikle şubat, mayıs ayları arasına rastlar. İlkbaharın habercilerin gelmeye başladığı dönemlerde bu mevsim değişikliği çeşitli törenlerle kutlanır.(Artun, 2012:297-98)

3.3.1.Hıdırellez Törenleri

Halk arasında Hızır'a yüklenen çeşitli işlevler, yüzyıllardır sözlü ve yazılı ürünlerde (efsane, destan, masal, menkabe, şiir, vb.) karşımıza çıkar. Hızır'ın sahip olduğu vasıflar, insanlara şifa, sağlık, uğur getirmesi, tabiattaki diriliş, uyanış ve canlılığın insana yansması şeklinde ortaya çıkar. Hızır ile ilgili inanmalar efsane, menkabe ve benzeri şekillerde artarak yayılmakta ve sürekliliğini devam ettirmektedir. Hıdırellez adıyla yapılan törenlerde ona atfedilen birçok vasıf, eski dönemlerin sosyal ve dini hayatının İslami yapı ile tekrar şekillenerek yeni bir oluşum ortaya çıktığı düşünülmektedir. Türk-İslam geleneğinde Hıdırellez günü Hızır ile İlyas'ın buluşmasının ve bunların bir araya gelişini kutlamak için şenlikler düzenlenir. (Artun, 2005:252) Tasavvufta ise Hızır, tasavvufun iki ana ilkesi olan irşad ve ledünnî ilmi temsil etmektedir. Tasavvufi yoruma göre Hızır mürşidi, Hz. Musa müridi temsil etmektedir. (Uludağ, 1998:409-410) Hızır'ı modern bir yorumla şiirine taşıyarak onun mürşit olma özelliğini vurgulayan Sezai Karakoç halkın Hızır'la ilgili inanışlarına şiirinde yer vermiştir. Bu gün Anadolu'da varlığını devam ettirmekte olan inanışların kaynağı olarak Hızır gösterilmektedir. Sezai Karakoç, halk anlayışında yer alan "Hızır'ın her yerde olduğu" inanışını Hızır'ın diliyle teyit etmektedir. Bu inanışlar, Anadolu halkının yüzyıllar boyunca kendi süzgecinden geçirerek oluşturmuş olduğu bakış açısını ifade etmektedir.

Benim ben ben Hızır

Çankıranım ben ben Hızır

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Hamam soğutan***Görklü bakışlara gece aralayan******Yumurtada bekleyen******Kafataslarını koruyan******Bahçelerde******Hidrellez pikniklerinde*** (Hızır'la Kırk Saat, s.191)

Halk arasında oldukça yaygın olan bu inanışlar, Sezai Karakoç'a göre Hızır'ın manevî koruyuculuğunu ifade etmektedir. Bu Karakoç'un düşüncesinin temelinde yer alan ve onun " Tanrı ve ahiret inançlarıyla şahdamarında gürül gürül canlı bir kan akan metafizik " (Karakoç, 2007:8) olarak tanımlanan anlayışa uygun bir kullanımdır.

5.Halk Bilgisi

Halkın gözlem ve tecrübelerine dayanarak oluşturmuş olduğu bilgiler zamanla sistemleşmiş ve halk hekimliği, halk veterinerliği, halk takvimi, halk meteorolojisi gibi isimler altında kültürümüz gelecek nesillere aktaran önemli bir kaynak olarak yaşamaktadır.

5.1.Halk Hekimliği

Halk hekimliği insanlık tarihi kadar eskidir. Gözlem ve deneme yoluyla elde edilen bilgiler yüzyıllarca birikerek kültür vasıtasıyla kuşaktan kuşağa aktarılmış ve tıp biliminin temellerini oluşturmuştur. Hekimle temasa geçme zorluğu nedeniyle de halk kendi bilgilerini uygulamıştır. Nitekim Anadolu'da pek çok hastalığın halk ilaçları ile tedavi olduğu bilinmektedir. Gözle görülen nedenlerle ortaya çıkan hastalıklar genellikle aynı yörede yetişen bitkilerle yapılmaktadır. (Bayat, 1992: 43) Sezai Karakoç, biyografik tecrübelerini zaman zaman şiirine aktarır. O medeniyet meselesinde kendini bir kimlik olarak konumlandırmasıyla, biyografik meseleyi bir kimlik meselesine dönüştürür. Gündelik hayatta halkın hastalıkları iyileştirmek için müracaat ettiği yöntemler bu bağlamda anlamlı ayrıntılar olarak öne çıkar.

İncir yaprağıyla sildiler gözümü çocukken

Ve sen ey sıcak doğu gecelerinin bitmeyen göz ağrısı-gözotu- (Köpük, s.134)

Eski Türklerde, varlığına inanılan ruhlar, tanrılar ve insanlar arasında aracılık yapan din adamlarına şaman adı verilmektedir. Bunlar her türlü hastalığa çare bulmak, hastanın koruyucu ruhunu geri getirmek, kötü ruhlardan insanları korumak gibi pek çok işleri yaparlar. (Çoruhlu, 2006: 62-63) Sezai Karakoç, Türklerin eski inancına atıfta bulunur ancak bu inanışın kendisine dirlik getirmediğini söyler. Bu önemli bir kimlik konumlanıştır. Şair bu şiirde yine halk hekimliği unsuru kullanır ve halk hekimliğinin şekillerinden biri olan ocaklı(şerbetli) olma, afsunlu olma belirtilir. Hastalara gül şurubu verme, yılan zehrini emme gibi sağaltma yöntemlerinden bahsedilir. Yine dini inanışlara bağlı olarak yeme içme adetlerinden de bahsedilmektedir. Şamanizm'de hastalıkları iyi etmek için çeşitli törenler yapılmaktadır. Bu törenler esnasında şaman kendinden geçmekte ve ağzından köpükler saçmaktadır. Karakoç, bu inanışın batıl oluşuna dikkat çekerek " bir şamanın köpüklü evreninde dirlik bulamadığını" söyler.

Nedense aldanmış ilk gece annem,

Afsunlu bir gömlek giydirmiş bana. (Yağmur Duası, s.11)

Getirdi bir şamanın

Köpüklü evreninden

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Yine de bir dirilik

Bulmadım bunlarda ben

Çocukluğumda öğretmişti annem

Aldanışı aşmayı

Köprüden düşmemeyi

Saçaklarda kolaylıkla gezmeyi

Yılan zehirini çatlamış dudaklarla emmeyi (Hızır'la Kırk Saat, s.213)

Şerbetliyiz küçük ölümlere akrepten gelen

Kırkayaktan ve yılanlardan yükselen (Taha'nın Kitabı, Arayışlar, s.324)

Korkulara karşı acı afat suyu içtim

Karakoç, çeşitli inanış ve uygulamaları şiirin dünyasında başkalaştırarak, kimi zaman da " yılan zehirini çatlamış dudaklarla emmek" de olduğu gibi tersinden bir kullanımla şiirine alır.

5.2. Halk Hukuku

Kan davası; iki aile ya da aşiret arasında süre giden adam öldürmeyi ifade eden ve bugün de varlığını devam ettiren bir gelenektir. Özellikle Doğu Anadolu'da büyük yıkımlara sebep olan bu gelenek Sezai Karakoç'un şiirinde canlı tasvirlerle yer alır.

Şiddetli kan davalarının ülkesi

Kadınlar büyütürler çocuklarını

Bir aş vurunur gibi şahdamarlarına

Göstererek öldürülmüş babalarının kanlı giysilerini (Gül Muştusu, s.373)

Şair, kan davasından arta kalan annenin çocuklarına, babalarının ölümünü anlatışını hikâye eder. Anlatımda " şahdamar" vurgusu dikkati çeker. Şair böylece hem hadisenin yakınlığını hem gücünü vurgular. Şiirin devam eden mısralarında vurularak ölen bir insanın bu " karayazıya" eklenmiş bir belge olduğu söylenir.

Yere devrilen bir insan

Kan davasından bir belge daha

Ekle ekle karayazına (Gül Muştusu, s.395)

And (yemin) geleneğinin Türklerde çok eski bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. Eski Türkler başta gök tanrı olmak üzere tapındıkları putlar ve bazı tabiat varlıkları üzerine ant içerler, bunun için törenler düzenlerlerdi. Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra İslami kurallara uygun olarak yemin etmeye yönelmişler ancak, eski geleneğin kalıntıları olan kimi yeminleri de devam ettirmişlerdir. Mushaf, ekmek, bıçak ve kılıç üzerine yemin etmek en yaygın olanlarıdır. Ancak her çağda ve çevrede yemin çeşitleri kutsal varlıklara göre değişmektedir. (Artun, 2005:201-202) Sezai Karakoç, yemin edilen varlıkları çağın önemseydiği varlıklarla yer değiştirmiş, kutsal anlayışının bozulmuş olmasına vurgu yapmıştır.

(K) harfi üzerine yemin edersiniz.

Rakı içen kadınların, çiçek yiyen kızların,

İyilikleri, günahları ve çeyizleri üzerine yemin edersiniz. (Şahdamar, s.41)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

5.3.Halk Ekonomisi

Ekonomik yaşama ait bilgiler de günlük yaşamın bir parçası olarak onun şiirinde yer bulur.

Çerçiler köy çerçileri eski hamam işleticileri (Taha'nın Kitabı, Arayışlar, s.325)

Kasaba ve köy hayatında ekonomik hareketliliği sağlayan çerçiler ve hamam işleticileri günümüzde kaybolmaya yüz tutmuş, ancak bir dönem oldukça önemli bir görevi yerine getirmişlerdir.

6.İnanışlar

Halkın günlük hayatının her kesiminde ve her döneminde varlığını hissettiren adet ve inanışlar, büyük bir yaptırım gücüne sahiptir. Halk, kökeni eski kültürlerle dayanan bu inanışların pek çoğunun eski inanış ve kültürlerden geldiğini bilmemekte "adettir, inanıştır uyulmazsa olmaz" diyerek inanışların vazgeçilmezliğini ortaya koymaktadır. Bazı inanış ve pratiklerin ritüel işlevini kaybetmiş olsa da günümüzde sürdürüğü gözlenmektedir. (Artun, 1998: 69)

6.1.Tabiat Olaylarıyla İlgili İnanışlar

Saçın yağmurda uzayacağına inanılması, gökkuşağının altından geçenin kız ise erkek olacağına erkek ise kız olacağına inanılması, yağmurun çeşitli şekillerde yağdırılacağına düşünülmesi bu inanışlar arasındadır.

Kaç eleğimsağma altından geçtim (Hızır'la Kırk Saat, s.187)

Saçlarım yağmurda uzar (Hızır'la Kırk Saat, s.207)

Kim ki geçer altından

Oğlansa kız olur kızsız oğlan ((Taha'nın Kitabı, Eleğimsağma şiiri, s.302)

Sezai Karakoç, bu inanışlara, kendi süzgecinden geçirip şekillendirdikten sonra şiirinde yer vermektedir.

6.2.Fal

Fal pek çok toplumda kendisine yer bulmuş, insanın geleceği öğrenme kaygısına bağlı olarak gelişmiş bir inanıştır. Pertev Naili Boratav'ın fal ile ilgili tanımı hayli kapsamlıdır: " Daha dar ve yaygın anlamıyla falı, özel teknikleri, gereçleri ve uzmanları olan yorumlama bilgisi olarak tanımlayabiliriz. Kişi kendi geleceğini, yakınlarından birinin sağlık durumunu, uzakta olan birinin halini öğrenme, çaldırıldığı veya yitirdiği bir nesneyi bulma kaygısı gibi önemli hallerde, kendi imkânları ile elde edemediği bilgiyi sağlamak için falcıya başvurur." (Boratav, 2003: 130-131) Karakoç'un " Hızır'la Kırk Saat" şiirinde kalburda düzenlenen ve Çingeneler tarafından bakılan fal çeşidi yer almaktadır. Fal Anadolu'da yaygınlığı olmasına rağmen dini kaygılardan dolayı hoş görülmeleyen bir inanıştır. Bu nedenle gizlice baktırılır.

Kadınlarca

Gizlice baktırılan

Kalburlarda düzenlenen

Çingene fallarını (Hızır'la Kırk Saat, s.245)

Taha'nın Kitabı'nda fincan ve el fallarından bahsedilir.

Güneşten aya

Aydan geceye inmiş demektir masal

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Fal

Kadın ellerine ısmarlanmış olan

Fincanlardan fincanlara armağan (Taha'nın Kitabı, Taha'nın Ölümü, s.351)

Özellikle kadınların ilgi gösterdiği fal, insanın ruhen öldüğü yerleri ifade etmek için şiirde yer almaktadır.

6.3.Yağmur Duası

Yağmur, insanlık tarihinde en önemli tabiat olaylarından biridir. Gökten inen bereket olarak nitelenen yağmur, kutsal bir nitelik kazanmıştır. İslami renge bürünmüş yağmur dualarının temeli Kur'an'a değil, hadise dayanır. Bütün İslami ülkelerde ortak özellikler vardır ancak yine de yöresel farklılıklar bulunur.(Artun, 2005:304) Sezai Karakoç, bu şiirinde yağmur duasını kullanarak ironi yapmaktadır. Şairin hatıralarında belirttiğine göre, burada yağmur yağdırmak için değil tersine havanın açması için yağmur duasına çıkmak önerilmektedir. Karakoç şiirinde havanın hiç açmadığını, hep kapalı olduğunu söylemekte ve bunu talihsizliğe bağlamaktadır. Bu durumda asıl istenen güneş açması arzularımızın zıddının daha çok gerçekleşme ihtimaline sahip olduğu için tersinden istenmektedir. (Karataş, 1998:210)

Yağmur duasına çıksaydık dostlar,

Bulutlar yarılr, hava açardı. (Yağmur Duası, s.12)

Başka bir şiirde ise Karakoç, Anadolu'da kuraklık zamanlarında oynanan 'kepçe kadın' adlı oyunu hatırlatmaktadır. Bu oyunda büyük bir kepçe çocuk gibi giydirilmekte ve ev ev dolaşarak oyunun şarkısı söylenmektedir. (İnan, 2000:165) Bu şekilde yağmur yağdırılmak istenmektedir.

Bir çubuk ucuna tüyler ve paçavralar takarak

Kapalı kapıların önünde haykırarak

Gök boşanışını çağırmaları

Baharı maskaralaştırmaları (Gül Muştusu, s.375)

Sezai Karakoç, yağmur yağdırmak için oynanan bu oyunu baharı maskaralaştırmak olarak nitelendirir.

6.4.İnanç Merkezleriyle (Yatırlar-Ziyaret) İlgili İnanışlar

Kültür değerleri Türk kültürünün tarih içindeki görünümünün değişmesine ve gelişmesine paralel olarak bir değişim ve gelişim içinde olmuştur. İnanç merkezlerine bağlı kültür değerleri, yaşayan kültür topluluğunun dünya görüşüne ve değerler sistemine göre şekillenir. Evliyalar, velayet derecesine ulaşmış kimselerdir ve ölümlerinden sonra türbeleri etrafında inanışlar oluşmuştur. Cami, mezarlık, çeşme ve sebiller etrafında inanışlar oluşan yapılarıdır.

Sezai Karakoç, bu tür yerleri metafizik âleme ait yerler olarak ele alır. Maddenin karşısında maneviyatın unsurları olarak şiirde bulunurlar. Efsane ise halkın zengin muhayyilesinden süzülen halk anlatılarıdır. Şiirde Ağrı Dağı efsanesine telmih yapılmıştır.

Camileri mezarlıkları çeşmeleri ve sebilleri

Git Sümbülefendi'ye servilerden sor olup biteni

Merkezefendi'de tüket maddeyi yurt maddeciliğin kefenini (Alın yazısı Saati, s.658)

Ve kalesinde Hızır Makamı

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

-Ve her kim Mardin kalesini bir kere görmüşse

Yedi kere görecek demektir –

(Alinyazısı Saati, s.672)

Sümbülefendi, Merkezefendi, kalesinde Hızır makamı bulunan Mardin kalesi ve bunun etrafında oluşan bir inanış Sezai Karakoç'un şiirinde metafizik âlemi temsil etmesi sebebiyle kullanılmaktadır.

6.5.Formülistik Sayılar

Halk kültüründe yer alan ve Anadolu'da yaşayan pek çok unsur gibi mistik sayılara da Sezai Karakoç'un şiirinde rastlamak mümkündür." Her toplumun kültüründe sayılarla kodlamak, bilgiyi şifrelemek ve sayılara gizem yüklemek vardır. Annemarie Schimmel, sayı sembolizminin çeşitliliğine işaret ederek hâlâ farklı kültürlerin sayıları yorumlamada şaşırtıcı benzerlikler gösterdiğini dile getirir. Babil, eski Japon ve Çin metinleri, Afrika kabileleri, Amerika Kızılderilileri ve eski Hintlilerin kültür verileri sayıların gizemine inandıklarını gösteriyor. Hartner'in sayı sistemlerinin en gelişmiş ve hatasızına sahip olduklarını söylediği Mayalar'da, eski Hint ve Çin'de bulunan bu veriler, insanların sayılara yükledikleri anlamlara kaynak olmaktadır." (Coşar, 2009: 149)

Erman Artun, geleneksel kültürümüzde sayılara dayalı inançların kaynaklarını İslam dinine, Orta Asya yaşayışına ve Şamanizm'e dayandırmaktadır. (Artun, 2012:384) Üç, yedi, kırk sayıları mistik sayılar dediğimiz simgeleşmiş sayılar arasında yer almaktadır. İslam inancında da bu tür simgeleşmiş sayıları görürüz. Sezai Karakoç şiirinde bu sayıları pekiştirici bir unsur olarak çeşitli şekillerde kullanır.

Yedi sayısı İslami inanışlarda yaygın olarak karşımıza çıkar. Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın göğü yedi kat yarattığı belirtilir. Hac'da Kâbe yedi kez tavaf edilir. Safa ile Merve arasında yedi gidış yedi dönüş yapılır, cehennem muhtemel yedi kapısı olduğu söylenir. (Çoruhlu, 2006:62/63) Sezai Karakoç şiirlerinde anlamı güçlendirmek için halk inanışında yer alan sayıları kullanmaktadır.

Toprağı zindana koyduk biz

Üzerine yedi kilit vurduk biz (Şahdamar, s.42)

Kırk sayısı, İslamiyet öncesi ve sonrası geleneklerde en çok yer tutan sayıdır. Hz. Muhammed'e kırk yaşında vahiy gelmesi, Allah'ın Hz. Adem'in çamurunun kırk gün yoğrulduğuna inanılması, Mehdi'nin dünyada kırk gün kalacak olması gibi inanışlar nedeniyle kırk sayısı pek çok eserde sembolik olarak kullanılmıştır. (Çoruhlu, 2006:209) Sezai Karakoç bu sayıya hem şiir isminde (Hızır'la Kırk Saat) hem de şiirlerinde yer vermiştir. Bu sayı " kırklara karışmak, kırklar yediler" gibi deyimleşmiş şekillerde karşımıza çıkar.

Tut

İsimsiz çocuk ağlamasın

Kuyuda ışık sönmessin

Kırk oda içiçe dönmesin

Halayıklar sağır

Dualar boşuk olmasın (Tut, s.70)

Şam ve Bağdat kırklara karışmıştır (Kış Anıtı, s.160)

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Hepimiz kırk yaşlarında erkeklerdik (Hızır'la Kırk Saat, s.191)

Kırklar yediler geldiler

Beni alıp götürdüler

Bir çok yeri gezdirdiler

Sonra geri getirdiler

Deseydi Musa yalnız beni anlatmış olacaktı (Hızır'la Kırk Saat, s.204)

Masallarda ve menkabelerde çokça rastladığımız kırk sayısı her şiirde farklı şekilde ve şiirin atmosferine uygun olarak kullanılmaktadır..

6.6.Cansız Varlıklarla İlgili İnanışlar

Halk geleneğinde bazı cansız varlıklara kut ve uğur taşıdığı inancı ile saygı gösterilmiştir. Ekmek, besinler arasında en çok saygı gören nesnedir. (Artun, 2005:313) Halk arasında 'aziz' tutulduğu için üzerine yemin edilir, yerde görüldüğü zaman alınıp ayak basmayacak bir yere konulur. Sezai Karakoç, ekmeğin aziz olmasından yola çıkarak okuyucuyu bir başka aziz olana götürür:

Bir ekmek kadar aziz fikirler böyle pişti:

Noel ağaçları ve manolyalar kahrolsun,

Bir çevre sağ elimden bulanık suya düştü. (Ve Monna Rosa, s.30)

Sezai Karakoç, fikrinin yüceliğini belirtmek için halkın değerli saydığı ve aziz tuttuğu ekmeği bir benzetme unsuru olarak kullanmaktadır.

7.Oyun- Çocuk Oyunları- Halk Oyunları

Oyunun en önemli özelliği toplumsal bir işleve sahip olmasıdır. Toplumsal sistemi oluşturan çeşitli kültür öğeler arasında yer alan çocuk oyunları ve halk oyunları işlevselliğini sürdürmektedir. Halk oyunları, çocuk oyunları bir milletin karakterini, örf, âdet ve geleneklerini, duygu ve düşüncelerini, inanışlarını yansıtmaktadır. (Artun, 2012:402)

7.1. Çocuk Oyunları

Çocukların oyun oynadığı bir döneme tanıklık eden Karakoç, vasiyetinde çocukları çember çevirdiği bir ortamda ölme isteğini dile getirir:

Doktor istemem annem gelsin

Yataklar denize atılsın ,

Çocuklar çember çevirsin

Ölürken böyle istiyorum (Rubailer, s.108)

Sezai Karakoç'un çocukluğuna dair ipuçları bulunan bu şiirde şair gerçekleşmeyecek olan bir vasiyette bulunarak özlemine ifade eder.

8.Mutfak Kültürü

Teknolojinin gelişmesiyle birlikte azalsa da kış hazırlıkları bugün de varlığını koruyan ve Anadolu insanının bulduğu çeşitli tekniklerle geliştirdiği bir yaşamsal faaliyeti devam ettirme işidir. Kış hazırlıkları deyince ilk akla gelen hazırlık türü yiyeceklerle ilgili olandır. Özellikle kadınların yaptığı bu gelenekleşmiş hazırlıklar, hayatı devam ettirme faaliyetleri olarak

ayrıntılarıyla Sezai Karakoç'un şiirinde kendine yer bulan bu unsurlar kadının toplum hayatındaki önemine, Anadolu kadının kendine has özelliklerine de vurgu yapmaktadır.

Bağların bir yıllığı

Kurutulup kış boyu evlerde

El altında tutulacak

Lambalanacak

Kış gecesi bağa lamba takılacak (Güz anıtı, s.154)

Bu hazırlıklar " Gül Muştusu" şiirinde ise bir tören havası içerisinde anlatılır. İnsanoğlunun varlığını sürdürmek için yapmak zorunda olduğu bu hazırlıklara Anadolu insanının kendi rengini vermesi, tabiatla uyum içinde olması özgün imajlarla verilmektedir:

Kuşlar dolmuş bahçemize

Konmuş nişasta güneşe

Domates suyu ve ipe dizili biber

Tarhana ve bulgur

Evin kışı yazda hazırlanır

Kazanlar kaynar

Ateşler yakılır

Dut kurutulur

Tesbih taneleri gibi kiraz ve vişne

Biriktirilir evin kilerine

Yaz bir yay gibi gerilir yılın üstüne

Kış sıkıştırılır

Düşünceden başlayarak

Ellerin emeğiyle

Bütün bunlar kadınların sanatı

Ve dudaklarında gül türküleri (Gül Muştusu, s.391)

Karın pekmezele karıştırılmasıyla yapılan kar helvası Anadolu'nun zengin ve özgün yeme içme kültürüne bir örnektir. Yaşanan kültür değişimini ve bu değişimin toplum üzerinde meydana getirdiği tenakuzu ifade etmek açısından bu kullanım dikkat çekicidir.

Yağmur değişti belki fakat kar değişmedi

*Yılbaşlarını kutladık **kar helvalarında*** (Taha'nın Kitabı, Arayışlar, s.325)

Yine toplumun yeme içme kültürüne ait bir örnek şiirinde arka planı oluşturmaktadır. Menengüç ağacından elde edilen bu kahve çeşidi bazı bölgelerimizde içilmektedir.

Kırlarda bize kahve sunan menengüç ağaçlarını (Hızırla Kırk Saat, s.211)

Çay içerler gül suyu damlatılmış (Gül Muştusu, s.393)

Çaya gül suyu damlatarak içmek de yine her yerde rastlamadığımız bölgesel bir farklılıktır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

9.Köy, kasaba ve kent yaşamı

Sezai Karakoç, üniversiteye kadar olan yaşamını Ergani, Maraş ve Gaziantep'te geçirir. Henüz modern hayatın insanı kendine ve çevresine yabancılaştırmadığı o dönemlerde Karakoç, doğal kasaba ve kent yaşamının ayrıntılarına şahitlik etmiştir. Bu nedenle onun şiirinde sosyal hayata ait pek çok unsura rastlamak mümkündür. Sezai Karakoç kasaba ya da küçük şehirlerde yaşayan insanların kişileşmiş olduğunu ve sağlıklı bir psikolojiye sahip olduğunu düşünür. Kasaba insanı keşfetmek, edebî anlamda icat etmek için en uygun yerdir. İnsan kasaba yaşamında eve, aileye, topluluğa bağlıdır. Orada insanın özüne dönmesi daha kolaydır. Kendi yaşamında bahsedilen kasaba hayatını gözlemleyen Karakoç, bu malzemeyi şiirlerinde yoğun bir şekilde kullanmıştır.

Anadolu'da dere kenarında kadınların çamaşır yıkaması şiirde kendine şu şekilde yer bulur.

Çamaşır yıkardı kadınlar kızlar (Köpük, s.139)

Yine aile hayatının korunduğu zamanlar ve insanın yaşamını tabiatla iç içe sürdürmesi sosyal hayata ait canlı bir tablo halinde sunulur.

Bahçede uyuyan çocuğu

Yüzüne vuran

Kirpiklerini kınakına gibi yakan gün uyandıramaz da

Anne uyandırır babanın eşi uyandırır

İğde ve gül kokuları çeşme gümüşleri

Hurma çiğleri serçe ışınlarıyla

Bahar uyandıramaz da

Günlük süt için ayaklanmış

Evin keçisi koyunu uyandırır

Çoban sürüsünü geniş bir kuşluk alanında toplamıştır (Hızır'la Kırk Saat, s.211)

.....

Taha'nın Kitabı şiirinde haber verme konusunda bir işlevi yerine getiren tellalardan bahsedilmektedir.

Kasabada tellal çağırtilar tellal çağırtilar (Taha'nın Kitabı, Dipnotu, s.317)

Ramazan ayı ve oruç Sezai Karakoç'un düşüncesinde yer alan ve gerek şiirlerinde gerek nesirlerinde vurguladığı başka bir olgudur. Yine aynı şiirde kasaba hayatına ilişkin ipuçları vermeye devam eder.

Her sahurda davul davul Samanyolu'na bakmak var

Düğünlerdeki gümüş kemerler kızların taktığı

Şerbetliyiz küçük ölümlere akrepten gelen

Kırkayaktan ve yılanlardan yükselen

Gün doğumunda kapımızı çalan çingenelerden' (Taha'nın Kitabı, Arayışlar, s.324)

Karakoç'un şiirindeki temel meselelerden biri modern hayatın bozmadığı geleneksel gündelik hayatın farklı tablolarla resmedilmesidir. Onun şiirinde mukayese, şiirde meseleleri

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

derinleştiren yöntemlerdendir. Bu mukayese bazen açıkça bazen zımnen yapılır. Örneğin bir çarşı tablosunun tasviri, zımnen bunun kaybına da bir işaret koyar.

Baharat

Tarak lif kese ve kınakına otu

Kuşak

Kavun ve karpuz sergileri

Tulumlardan boşanan ayran

Krom taşlarıyla dengeli

Odun denkleri

Çarşı tablosu (Gül Muştusu, s.394)

Geleneksel gündelik hayata ait olan bu tabloda çarşıya ait her ayrıntı Sezai Karakoç'un tanıklık ettiği hayata aittir.

10. Halk Edebiyatı Unsurları

Halk kültürü geleneği, insan topluluklarının kültürel kimliklerinin ana kaynaklarından bir bölümünü oluştururken, öte yandan tüm insanlığın paylaştığı ortak mirastır. Halk kültürü, kültürel çeşitliliğin korunması için gerekli temel öğelerden biridir. Sözlü kültür ise, insanların belleğinin bütün toplumlarda yaşamasının ön koşuludur. (Artun, 2005:270) Sezai Karakoç, sözlü kültür ürünlerinden masal unsurlarını şiirlerinde kullanmıştır. Bir masal kahramanı olan "Şehrazat" ı yeniden yorumlayarak sembolik bir kullanımla şiirine almıştır. İnsanın geçmişten bugüne devam eden serüveninde daima yer alacak olan ölüm, kimlik bunalımı, merhamet, kadın, yalnızlık gibi sorunsalları bir masal kahramanı penceresinden bakarak evrenselleştirmiştir.

Sen gecenin gündüzün dışında

Sen kalbin atışında kanın akışında

Sen Şehrazat bir lamba bir hükümdar bakışında

Bir ölüm kuşunun feryadını duyarsın

Sen bir rüya geceleyn gündüzün

Sen bir yağmur ince hazin

Sen şarkılarca büyük hüznün

Sen yolunu kaybeden yolcuların üstüne

Bir ömür boyu yağın bir ömür boyu karşın

Sen merhamet sen rüzgâr sen tiril tiril kadın

Sen bir mahşer içinde en aziz yalnızlığı yaşadın

Sen başını çeviren cellatbaşının günü

Sen öyle ki sen diye diye seni anlıyamayız

Şehrazat ah Şehrazat Şehrazat

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Sen sevgili sen can sen yarsın (Şehrazat, s.36)

"Tut" isimli şiirde ise masal unsurlarını kullanmıştır. Bir masal atmosferi oluşturularak içinde bulunulan durumun trajikliği vurgulanmakta ve dua daha etkili hale gelmektedir.

Tut

İsimsiz çocuk ağlamasın

Kuyuda ışık sönmesin

Kırk oda içiçe dönmesin

Halayıklar sağır

Dualar boşuk olmasın (Tut, s.70)

"Tahta At" adlı şiirde, Sezai Karakoç, masal unsurlarını yine kendi bakış açısında eriterek kullanmıştır.

Şeker verdik aslan yeleleri aldık kırk kapı açtık

Kırk kapı açtık Mavi Sakal öldü (Tahta At, s.72)

Karakoç'un masal unsurunu şiirinin merkezine yerleştirdiği metni, "Masal" şiiri bu bağlamda hatırlanmalıdır. Şiirin ismine çekilen "Masal" adlandırmasının yanında kullanılan tahkiye tekniği, masala ait unsurlar, masal atmosferinde dirilişin adeta macerasını çizer.

"Bir tabiat olayını, bir varlığın meydana gelişini, tabiat elemanlarından birinde olan değişikliği, akıl dışı, olağanüstü açıklamalarla anlatan hikaye" (Özön, 1954: 74) olarak tanımlanan efsane ise Karakoç'un şiirinde kendisine şu şekilde yer bulur.

Küçük Ağrı'da yer yerin dibine batmış

Koparamazsın en ufak taşı bile yerinden

Taşlar eriyip donmuş

Aydan gelmiş bir maden (Alınyazısı Saati, s.672)

Bu şiirde Sezai Karakoç, bir meteor taşının gökten gelerek her yeri yakıp yıktığını söyleyerek efsanenin oluşum şeklini farklı bir şekilde anlatmaktadır.

Sonuç

Sezai Karakoç, ele aldığı her meseleye İslam perspektifinde bakar ve yorumlar. O dış gerçeği, sanatın, sanatçının hammaddesi olarak görür ve yadsımaz. Ancak dış dünyada gördüğü, şahit olduğu gerçekleri olduğu gibi almaz. Çünkü şaire göre bu; 'sanatın sıfır noktasıdır'. Aldığı malzemeleri kendi dünyasının süzgecinden geçirip onlara başka bir şekil vererek şiirine taşır. (Karaca, 2005:257-258) Onun şiirlerinde dış realitenin yanında bir de şairin mantığını kurduğu 'iç realite' vardır. Karakoç'un şiirinin iç realitesi, ele alınan, gözlenen her meseleyi belirler. Şiirinde önemsenmesi gereken miktarda kullandığını gördüğümüz halk bilimi unsurları bu iç realiteyi hem besler hem bu iç realite etrafında bir anlam dünyası kazanır. Şüphesiz onun şiirinin matrisi, "diriliş" tir. Karakoç, geleneksel hayatın modern hayatla mücadelesini, "diriliş" meselesi etrafında şiirine taşır. İncelediğimiz halk bilimi unsurlarının yer yer geleneksel hayatın görüntüleri olarak diriliş etrafında şekillendiği görülür. Bu nedenle Sezai Karakoç'un şiirine bu bakışla bakmak, unsurları kendi şiiri içinde yorumlamaya çalışmak bu şiirin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır. Bu çalışmada hemen hemen pek çok şiirinde halk bilimine ait unsurları kullandığı tespit edilmiştir. Tespit ettiğimiz unsurların içerisinde halk bilgisi, inanışlar ve geçiş dönemlerine ait unsurların daha

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

sık kullanıldığı, mitolojik ve dinî varlıklar, köy, kasaba ve kent yaşamı, çocuk oyunları, bayramlar, törenler, kutlamalar ve halk edebiyatı unsurları bölümlerinde daha az unsura yer verildiği tespit edilmiştir. Bu kullanımlar, Karakoç'un şiirinin çok yönlü kaynaklarını göstermesi bakımından önemlidir.

KAYNAKÇA

- ARTUN Erman (1998). *Tekirdağ'da Batıl İnanışlar*, Tekirdağ Halk Kültürü Araştırmaları I, Tekirdağ, s.66-83.
- ARTUN, Erman (2004). *Osmaniye'de Ağıt Söyleme Geleneği ve Osmaniye Ağıtları, Karacaoğlan'dan Bela Bartok'a Dadalaoğlu'ndan Aşık Feymani'ye Osmaniye Kültür Sanat ve Folklor Sempozyumu*, s. 8-34.
- ARTUN, Erman (2005). *Türk Halk Bilimi*, İstanbul: Kitabevi Yayınevi.
- ARTUN, Erman (2010). *Türk Halk Bilimi*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- ARTUN, Erman (2012). *Türk Halk Bilimi*, Adana: Karahan Kitabevi.
- BAYAT, Ali Haydar. (1992), *Anadolu Tıbbi Folklorunda Göz Hastalıkları*, Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, cilt IV, Kültür Bakanlığı Türk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.s.43-57.
- BORATAV, Pertev Naili (2003).100 Soruda Türk Folkloru, İstanbul: K Kitaplığı.
- COŞAR, A.Mevhibe (2009). "Trabzon'daki Aile Hikâyelerinde Üç Kardeş Anlatısı", *Karadeniz Araştırmaları*, Cilt: 6, Sayı: 21, Bahar.
- ÇORUHLU, Yaşar (2006). *Türk Mitolojisinin Anahatları*, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- DOĞAN, Bahar (2012). *Bedri Rahmi Eyüboğlu'nda Halk Bilimi Unsurları*, Turkish Studies, Filiz Kılıç Armağanı, s.874.
- DUVARCI, Ayşe (2010). *Türklerde Tabiat Üstü Varlıklar ve Bunlarla İlgili Kabuller, İnanmalar, Uygulamalar*, turkoloji.cu.edu.tr.
- ELİOT, T.S (2007). *Edebiyat Üzerine Düşünceler*, İstanbul:
- ENGİNÜN, İnci (2008). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*, İstanbul: Dergah Yayınları.
- İNAN, Abdülkadir (2000). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- KARACA, Alaattin (2005). *İkinci Yeni Poetikası*, Ankara: HeceYayınları.
- KARAKOÇ, Sezai, *Vaka Sanatında Enine Boyuna Realizma 3*, Büyük Doğu, 10 Mayıs 1956.
- KARAKOÇ, Sezai (2007).*Edebiyat Yazıları I*, İstanbul: Diriliş Yayınları.
- KAYA, Doğan (2007). *Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat (1954), *Edebiyat ve Tenkit Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları.
- PEKER, Gökçen (2008). *Misis'te Geçiş Dönemi Adetleri*, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- ULUDAĞ, Süleyman (1998) , "Hızır maddesi, Tasavvuf ve halk inancı altbaşlığı" *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 17, İstanbul: Diyanet Yayınları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

